

**סקירת ממצאים בעלי השלכות על חקיקה עתידית, המיועדת ליצור סביבה
מגוננת יותר עבור ילדים באינטרנט וברשתות חברתיות**

עיקרי דברים מתוך

**Unicef Innocenti Research Center, "Protection of Children from Sexual
Abuse and Exploitation in the Online/Offline Merged Environment",
February 2011**

המחקר "Protection of Children from Sexual Abuse and Exploitation in the Online/Offline Merged Environment" נוהל על ידי יוניסף ונערך בין השנים 2009-2010. מכון המחקר של יוניסף אינוצנטי עוסק בימים אלה בכתיבת מסקנות לקראת פרסום ממצאי הדו"ח בהמשך שנת 2011. המדינות שהשתתפו במחקר הן: אנגליה, ברזיל, יפן, דרום אפריקה, ומדינות במזרח אירופה. המחקר עסק בסכנות ברשת, יצירת סביבה מוגנת לילדים ברשת(כולל באמצעות חקיקה) ובחינה של מקרי מבחן במדינות שונות.

ילדים ואנשים צעירים מקבלים הזדמנות אדירה מן המעורבות שלהם בתקשורת חברתית חדשה - האינטרנט הינו כלי מרכזי בחיים החברתיים של אנשים צעירים, הוא משאב חינוכי מרכזי, מספק בידור, מידע, משחקים, מוסיקה, וסרטים. עבור בעלי גישה לאינטרנט הן במדינות מתפתחות והן במדינות מפותחות, השימוש ברשת הוא יסודי בעיקר דרך שימוש בטלפונים חכמים אשר מאפשרים להם לשמור על קשר מקוון תקשורת קבועה ללא קשר למיקום שלהם. יש לפתח אסטרטגיות להגנה של בני הנוער תוך שימת דגש על היתרונות שהרשת מאפשרת לילדים צעירים.

ילדים וצעירים משתתפים, בלמידה ויצירת סביבה מקוונת הנותרת, עלומה ולא מוכרת עבור הוריהם – הם נחשפים למידע, ערכים, רעיונות, והזדמנויות מעבר לאלו של בני משפחותיהם, או מבוגרים אחרים בקהילה. לשימוש באינטרנט יש את הפוטנציאל לשנות עמדות, שאיפות והתנהגויות של בני הנוער, תוך הגבלת יכולת ההורים להבין את החוויות של הילדים שלהם או להציע הגנה אפקטיבית.

ילדים ואנשים צעירים צריכים להוות סוכן אקטיבי בסביבה מקוונת - הם ממלאים תפקיד פעיל בעיצוב ובניית חוויות מקוונות וזהות אישית ותרבותית. הם גם המקור העיקרי של מומחיות להבנת הקשר בין הסביבה המקוונת לסביבה הלא מקוונת הם חייבים, אפוא, להיות מוכרים כשותפי מפתח בפיתוח של תכניות מניעת סיכון ושינוי עמדות והתנהגות.

האינטרנט, יחד עם הטלפון הנייד שינה את דפוס היחסים החברתיים, אופן בנייתם והיקפם. אתרי רשתות חברתיות הגדירו מחדש את המושג של חברות באופן שבו ניתן לכלול מישהו כחבר ללא קשר לאיכות של הקשר. הם מאפשרים לכולם ברשת להיות מודעים לפעילות של אחר, ובכך חושפים רשת רחבה יותר מאשר הייתה אי פעם בעבר למידע אישי ופרטי. אתרי הרשתות החברתיות פרקו את הגבולות המסורתיים של הפרטיות, לפיהם ילדים עסקו בשיחות בחדרים הפרטיים ולא בחדרים וירטואליים חשופים. היכולת לחשוף את עצמם, ביודעין או בלא יודעין לקהל ברחבי העולם הינה גדולה, סימני אזהרה, אשר יכולים לשמש כדי להגן על העולם הפיזי נעדרים מהאינטרנט. במובנים אלו, הסביבה המקוונת יוצרת עולם שבו אין קביעות או חיזוי, שבו הנורמות המסורתיות או הכללים המסדירים אינטראקציה חברתית אינם תקפים עוד, ולכן שוב יש צורך ביצירת תכניות להגנה על ילדים.

אתרי רשתות חברתיות תורמים לבניית מבנים שונים של זהות - ילדים צעירים יכולים להגדיר את הזהות המקוונת שלהם עבור עצמם, יכולים לשנות אותה בכל זמן נתון. יתר על כן, על ידי פרסום, מידע, תמונות וקטעי וידאו באתרים החברתיים שלהם ברשת, ילדים יוצרים תיעוד היסטורי של מי הם, ומי הם רוצים להיות, לנצח. קשה בנקודת הזמן הזו להבין את ההשלכות של תופעה זו.

ילדים תמיד חשופים להתעללות וניצול מיני בסביבה מקוונת, בה החשיפה הינה בקנה מידה גדול הרבה יותר - מנקודת המבט של המתעלל, בסביבה מקוונת ישנה גישה לילדים ולצעירים בקנה מידה שהיה בלתי נתפס לפני עליית האינטרנט. הטכנולוגיה מאפשרת יכולת להציג, לתקשר, לשתף וליצור תמונות וקטעי וידאו במהירות עצומה, בפני קהל ענק, בהיקף בלתי מוגבל. מיליונים רבים של תמונות התעללות בילדים מסתובבות באינטרנט. תמונות באינטרנט ניתנות לאחזור, ולהעברה למספר אינסופי של אנשים, ובלתי אפשריות כמעט למחיקה.

חלק ניכר של ילדים שהם קורבנות של התעללות הם תחת גיל 10, ההתעללות בהם ברשת אינה נובעת ממעורבות האישית שלהם באינטרנט, אלא מניצול בדרך כלל על ידי המטפלים שלהם- מרבית ההתעללות בילדים עדיין מתרחשת במשפחה. עם זאת, ילדים גדולים יותר ובני נוער, המקיימים מערכות יחסים באינטרנט יכולים ליצור לעצמם סיכון על ידי מפגש או שיתוף תמונות וקטעי וידאו מיניים עם פגישה עם המתעללים הפוטנציאליים.

המשתמשים לרעה באינטרנט לא מוגבלים במסגרת התמונה של "פדופיל" או 'סוטה'- מספר עצום של אנשים, בעיקר גברים מורידים תמונות התעללות בילדים על בסיס קבוע. עולה כי הרוב המכריע הם לבנים, זכרים, מועסקים, בעלי השכלה ובמגוון רחב של גילאים. חלקה של התעללות מבוצע גם על ידי אנשים צעירים עצמם. האופי הנגיש והחברתי של האינטרנט מאפשר גישה קלה יותר לבני הנוער ועל ידי מגוון רחב מאוד של המתעללים.

צ'אטים ואתרי הרשתות החברתיות יצרו פורומים, המכילים צעירים שדרכם המתעללים הפוטנציאליים יכולים לגשת אליהם- נתונים מראים כי לעבריינים מסוימים יש עד 200 אנשים צעירים ברשימות החברים שלהם באינטרנט, בשלבים שונים של טיפוח הקשר, בכל זמן נתון, הם מנסים להתאים ולשכלל את הפעילות שלהם על הצלחתם להפעילה. תהליך הטיפוח יכול להתקיים לאורך דקות או חודשים, תלוי בתגובות של אדם צעיר.

בהערכת רמות הסיכון והנזק הקשור לאינטרנט, חשוב לזכור כי לאורך ההיסטוריה האנושית כניסת טכנולוגיות חדשות מלווה בקריאות להסתכלות על הסכנות הטמונות בהן- מבחינה היסטורית, למשל, הועלו חששות לגבי ההשפעה לרעה על החברה של הטלגרף, הטלפון, והטלוויזיה. ברור, כי האינטרנט מביא אתו סיכונים משמעותיים, אך חשוב כי הנושא יהיה מבוסס על נתונים בפועל.

הגדרות סיכון על ידי מבוגרים וילדים הינה לעתים קרובות שונה מאוד- בניית תכנית להגנה על ילדים ברשת מנקודת מבט של מבוגר, צפויה להיכשל אצל ילדים. תכניות להגברת מודעות לסיכונים צריכות לקחת בחשבון את נקודת מבטם של ילדים, להכיל את הבעיות המיניות של המתבגר, תפקידה של קבוצת עמיתים, והנחות על הסיכון מפרספקטיבות של ילדים ואנשים צעירים.

יש תופעה הולכת וגדלה של צעירים, במיוחד בטווח הגיל 16-12 שנים המציבים תמונות מיניות שלהם ברשת- לבני נוער צעירים אין הבנה מספקת של ההשלכות של התנהגויות והסיכונים הפוטנציאליים שהם טומנים בחובם.

פעילויות רבות שנעשו בעבר באמצעות מחשבים-במקומות קבועים, כיום מבוצעות באמצעות טלפונים ניידים עם חיבור לאינטרנט- למספר הולך וגובר של ילדים ישנה גישה לטלפונים כאלה, ובהתאמה ההורים פחות מסוגלים לפקח על פעילויות של ילדיהם. דפוס זה של שינוי מציג אתגרים שונים בפיתוח אסטרטגיות הגנה או מניעה.

עולה באופן עקבי כי הורים לא נתפסים לרוב על ידי ילדיהם כמוקד הראשון לפנייה כאשר הם חווים התעללות- אף כי רמת המעורבות של ההורים עשויה להשתנות בהתאם למספר גורמים, למשל, מדינה, גיל, רמת הנגישות של ההורים לאינטרנט. ילדים רבים אינם חשים כי הוריהם יכולים להבין את העולם שבו ההתעללות מתרחשת. עם זאת, נתונים מצביעים על כך שהורים החולקים את חוויות האינטרנט עם ילדיהם יכולים להיות הגורם המגן החזק ביותר לילדים.

בריונות רשת מהווה חשש משמעותי עבור ילדים ואנשים צעירים רבים- מנקודת המבט של המתעלל, הרשת מספקת גישה קלה לילדים, העדר סנקציות או פיקוח על התנהגויות כאלה, גורמת לאי מודעות אמתית של חומרת ההשפעה שלה. ילדים רבים אינם רואים בפעולות מסוימות, כגון אמירות פוגעניות או מעבר על תמונות כהצקה, משום שהם מתרחשים ברשת ולא פנים אל פנים. האנונימיות נתפסת כיוצרת הזדמנות עבור אנשים צעירים לעשות דברים שהם לא היו עושים באופן אישי. מנקודת המבט של הקורבן, הרשת אינה מציעה מפלט או בריחה, ומרחיבה את עוצמת ההצקה. נתונים מראים כי מספרם של ילדים שלא דיווחו לאיש על בריונות ברשת גבוה למדי. לבסוף, ילדים שהם קורבן להתעללות באינטרנט עשויים גם לנהוג בבריונות כלפי ילדים אחרים.

המסר העקבי העולה מתוך המחקר הוא כי ילדים ואנשים צעירים רואים את עצמם מגנים על ילדים אחרים -אנשים צעירים נוטים להפגין רמות גבוהות של דאגה ומודעות סיכונים עבור אחים וחברים צעירים, אחרים נתפסים בעיניהם כפגיעים יותר מאשר את עצמם. דבר זה מצביע על תפקיד פוטנציאלי עבור ילדים כמו מחנכים עמיתים, חונכים ויועצים. אלה גם יפנו

ראשונים לילדים אחרים על מנת לבקש עזרה.

הסיכונים הכרוכים בקשר עם הסביבה המקוונת שונים בקרב המדינות המפותחות - בעולם

המתפתח, ילדים נוטים פחות להיות בבית.

הבנת הסכנות הטמונות בשימוש באינטרנט וברשת פחותה בהרבה עבורם ועבור הוריהם.

קפה אינטרנט בו ילדים רבים גולשים באינטרנט עלול לחשוף אותם לסיכונים משמעותיים

כגון: חשיפה לפורנוגרפיה, להתעללות וניצול סביבתם הענייה והאלימה.

הסביבה התרבותית שבה ילדים חיים תשפיע על התנהגותם - ילדים הגדלים בעולם מאוד

מיני ינהגו גם הם באופן דומה. אין זה מפתיע לגמרי, כי בני נוער צעירים מפיצים ברשת תמונות

מיניות שלהם, מאחר והם חשופים לקטעי וידאו, פרסומות, או סרטים המראים כי התנהגות

זו לגיטימית. בתרבויות אחרות לא רק שתמונות כאלה אינן זמינות, אלא שהאינטראקציה

החברתית בין בנים לבנות היא מוגבלת, ולכן ישנו פער גדול להשפעה של פורנוגרפיה ברשת.

תרבויות שונות מאמצות אסטרטגיות שונות באופן משמעותי להגנה על ילדים - יש צורך

באימוץ דיאלוג עם ממשלות, הורים ושחקנים אחרים אשר לוקחים בחשבון את הבדלי

התרבות, שיאפשר להכיר במחויבות להגן על ילדים, וליצור אסטרטגיות פעולה על בסיס ניסיון.

הבדלים בין נורמות תרבותיות עשויים להשפיע על ממצאי המחקר - לדוגמה, עמדות כלפי

פורנוגרפיה בתוך החברה עשויות להשפיע על מוכנות אדם צעיר להודות כי הוא ערך חיפוש

פעיל באתרים פורנוגרפיים, וכן כיצד הם מגדירים פורנוגרפיה.